

ΠΕΣΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ*)

Εδώ θα είταν ο τόπος να σφηνώσω ένα πλατύ κομματί από το γράμμα που κρατώ και που δείχνει πώς φαντάζεται ο φωτισμένος ιδρυτής του διαγωνισμού τα βιβλία τούτα για τα παιδιά μας, στα τρία αναγνωστικά—καθώς τὰ θέλει—γραμμένα για παιδιά όχτώ εως δέκα χρονών, και πώς τὰ ρίχνει στο χαρτί τὰ σκίτσα του, στους άλλους αφήνοντας τὴν ἔγνοια νὰ τὰ συνθέσουν εἰς λαχταριστὲς εἰκόνες χρωματισμένες ὀλοζώντανα, μεστὲς κι ἀπλωτές, τὰ ζωντανὰ του παραδείγματα. Πιστὸ, τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Φωτιάδη, εἰς ὅσα μὰς κανοναρχεῖ, εἰς γενικώτατα, ἡ ἀναγνωρισμένη παιδαγωγικὴ κι ἀπάνου στ' ἄλλα, ἔτσι μὲ τὴ νύστη καὶ μὲ τὴ δροσιὰ τῆς γλώσσας πού μεταχειρίζεται, φουξὲ σὰ μιὰ κινουρία ψυχὴ εἰς τὰ βιβλία τοῦ σκολειοῦ, δείχνεται σὰ νὰ ἦνε μιὰ νέα πρωτομεταχειριστὴ διδασκαλία, μεθὰ τὴ φαντασία μας, κάνει νὰ ξανοίγουμε σὰν περιβολὴ τὴ σάλα τῆς παραδόσης, τὸ μάθημα σὰν εἰδύλλιο, καὶ τὰναγνωστικὰ βιβλία σὰ συμφωνίαις μουσικῆς.

Πρῶτο. — Γιά τὴ μόρφωση τοῦ νοῦ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα προσοχὴ εἰς τὴ φύση πού τριγυρνᾷ τὸ παιδί. Φυτὰ καὶ ζῶα — Δέντρα, βουνά, θάλασσα — πέτρες, ὄρυχτά, μέταλλα — κηπουρικὴ, γεωργία, χτηνοτροφία — ἡ κητεία, τὸ ἄλογο, τὸ βῶδι, τὸ πρόβατο. Τὰ καλὰ τῆς θάλασσας δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ τὰ κρῦψουμε σ' ἕναν τόπο πού ὅλοι μας ἀπὸ μικρὰ ἀφθίνα βλεπούμε ἀπὸ παντοῦ. Ὅμως νομίζουμε πὼς οἱ περιγραφὲς τῆς θαλασσινῆς ζωῆς πάντα πρέπει νὰ τελειώνουν μὲ τὴν ἰδέα, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ γυρισμοῦ εἰς τὸ χῶμα τῆς πατρίδας.

Νὰ δειξοῦμε πόσο ἀξίζει τὸ χῶμα πού μὰς θρέπει, πόσο ἀνάγκη ἔχει τὸ χῶμα νὰ ἦνε ἡμεῖς, οἱ κόποι τῆς ζωῆς ἀφθίης, ὅσο μικρὰ τὰ κέρδη, πάλαι προτιμώτερη ἀπ' τὴ ζωὴ εἰς τὴν Πολιτείαν μῆσιν. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα μάλιστα πρέπει νὰ τονώσουμε. Περιγραφὲς ἀπὸ ὠραία μέρη στεριανὰ (βουνά, δάση, κάμπους) τῆς μεγάλῃς μας πατρίδας, καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη.

Ἀδέφτερο. Μαζὶ μ' αὐτὰ πού εἶπαμε καὶ πού εἶναι τὰ πρῶτα καὶ δυνατὰ μορφωτικὰ γιὰ τὸ ἦ

*) Κοίτα τὰ δύο περασμένα φύλλα τοῦ «Νουμά».

θος, νὰ δίνουμε ποιήματα—παραμύθια—θρύλους—γνωμικὰ—παροιμίες—κατὰλληλες ὑγιεινῆς συμβουλῆς—πᾶστρα—μολύσματα—πυρετοί, τὰ αἷτια τοῦ παροξυσμοῦ, τῆς φθίσης, κτλ. Κομμάτια πού νὰ δείχνηται τί καταφέρνει ἡ θέληση, ἡ ἐπιμονή, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀφοβία.

Τρίτο. Μόρφωση τοῦ πολιτῆ. — Στὸ ἀναγνωστικὸ τοῦ τρίτου χρόνου κομμάτια ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας, μάλιστα τὴν πιὸ κοντινὴν εἰς μὰς κομμάτια πού νὰ κεντοῦνε τὸ θαυμασμὸ, τὸ σεβασμὸ τοῦ μικροῦ στους ἥρώους πού θυσίασαν τὴ ζωὴ τους, τὸ ἔχει τους, τὴς δυνάμεις τους, γιὰ τὴ σωτηρίαν, γιὰ τὸ μεγαλεῖο, γιὰ τὴ δοξὰ τῆς κοινῆς, τῆς μεγάλῃς μας πατρίδας.

Περιγραφὲς ἱστορικῶν μερῶν. Ἀσυστηματικὰ νὰ πορφυροῦμε αἰσθήματα ἀτονιστικὰ, ὑπερβολικὴ ψυχρονία, ὑπερβολικὴ ὑποταγὴ εἰς θελήματα τοῦ Θεοῦ κι ἄλλα τέτοια χαλκρωτικὰ τοῦ ἐγώ.

Ἰερὴ ἱστορία δὲ θέλομε. Ὡς τόσο θέλομε μεγάλη ἀφοσίωση εἰς τὴν πίστη μας, πού μ' ἐξωτερικὰ σημεῖα στερεώνεται. Καὶ οἰκτιρῶν τοὺς ὅσοι ἀλαζοκρατοῦνε.

Κ ἡ ἀρχαία μας ἱστορία θέλει πολλὴ προσοχὴ εἰς τὴν μεταχείρησιν....»

Ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τούτο δὲ θὰ εἶχα σχεδὸν τίποτε νὰ εἰπω δὲ θὰ εἶχα σχεδὸν τίποτε νὰ τοῦ ἀλλάξω. Λυποῦμαι πού δὲν ἔχω καιρὸ, καὶ πού δὲν ἔχω θάρρος, γιὰ τέτοια καὶ ἱερὰ καὶ γερὰ δουλειὰ σημαντικώτατη πού θέλει περισσὰ χαρίσματα νὰ ταυριάζη καὶ σύμμετρα νὰ τὴν καταπιαστῆς, γιὰ νὰ μιλήσῃ τοῦ παιδιοῦ σὰ δάσκαλος μὰζι καὶ σὰν ποιητῆς καὶ πολὺ δύσκολο γιὰ μέ. Λυποῦμαι πού τὴ χρεῖσ μου νὰ συμπληρώσω κάποιον μου ἄλλο πρόγραμμα ἀκριβὸ, μὲ ἐμποδίζει καθεῖς ἄλλο κοίταμα. Δὲν μπορῶ νὰ φοσιωθῶ εἰς τέτοιο ἔργο, καὶ μοναχὰ πού τόνειροῦμαι. Καὶ στοχαζομαι τὸ βιβλίον πού δὲ θὰ γράψω, τὸ στοχαζομαι πυκνοφυτρωμένο ἀπὸ τοὺς σπόρους ὅλους πού τοῦ ἐρριξε τὸ πρόγραμμα τὸ Φωτιάδικο. Καὶ μὰζι σημαδεμένο καὶ γιοματὸ ἀπὸ κάτι, πού μπορεῖ νὰ φοβίση, ἔτσι σὰν πρωτόφαντο, καὶ σὰν ἀπρομελέτητον ἢ πρόωρα ριμμένο, σὰν κάτι πιὸ πλατὺ καὶ πιὸ βαρὺ γιὰ νὰ τὸ χωρήσῃ καὶ γιὰ νὰ το βαστάξῃ ὁ νοῦς τοῦ παιδιοῦ. Τόνειροῦμαι: τὸ βιβλίον μου σὰν ἕνα συγκρατητὸ πιδεξίον ταίριασμα τῆς

καὶ σοῦ γελᾷ μὲ τὴ βροντερὴ φωνὴ του, χαδεφτικὰ. Σωπαίνεις, λὲς καὶ τσιτώνεις: τᾶφτάκια σου, νὰ κούσης, νὰ καταλαβῆς. Καὶ καταλαβαίνεις, καὶ ἀκούς, ἐπειδὴ τώρα τὸ νοιώθεις: ἀπὸ τὴ φωνὴ του τὴ δυνατή, ἀπὸ τὴ φωνὴ πού θάρρος σου δίνει, τὸ νοιώθεις πὼς, ὅταν τὸ σουρούπωμα πλακῶνει, ἔχεις πλάγι σου βοηθὸ τὴν ἀθρώπινη συντροφιά.

Μὰ ἐσύ, μισό μου, θὰ νοιώθεις, ἐσύ θάρρους καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ σοῦ πῶ τὸ μυστικὸ μας! Ἐφκολα, πολὺ ἐφκολα πάντα, συναγρικιοῦνται τὸ ἔγγονο κι ὁ παππούς, τὸ μωρὸ πού ἀνατέλνει κι ὁ γέρος πού βασιλεύει, τὰ θρωπάκι πού ἀρχίζει κι ὁ ἄθρωπος πού τελειώνει. Γιὰ τούτο ἔχουμε ἀνάμεσά μας κρύφτες, ἀλαλες κουθέντες ἀγαθῆς. Ξέρει ὁ παππούς, ὁ παππούς ξέρει τὰ περασμένα, τὰ παρούμενα καὶ τὰ μελλούμενα τὰ ξέρει. Ἐσύ τάρκουσες τί σοῦ λείει ὁ παππούς. Ναι, παιδί μου, ναι, χρυσό μου, ναι, κουκλίτσα μου, ναι, μωρό μου, τέτοια ὅπως σοῦ τὴν ξήγησα, εἶναι ἡ ζωὴ. Ἐχει τὴς πίκρες τῆς, τὰ βᾶσκά τῆς, ἔχει τὰ κλάματα, ἔχει τᾶφταστὰ τῆς ἰδανικά. Ὡστόσο κοίταξέ με, ἀγγελούδι, πὼς σοῦ μιλῶ καὶ δὲν κλαίω.

Καὶ τότες, ἀγγελούδι μου, χαμογελάς.

Ἐσύ πού εἶδα τὸ χαμόγελό σου τὸ πρῶτο, ἐσύ πού θὰ διῆς τὸ στερνό μου, θὰ κλάψης καὶ τότες. Μαρία—Ἐλένη, ὅπως σήμερα κλαῖς. Μὰ θὰ θυμηθῆς καὶ τὰ λόγια τοῦ παπποῦ. Ὁ παππούς εἶδε πολλὰ, ἔπαθε πολλὰ, ἐκλαψε κι ὁ παππούς. Ἴσως ὅμως, ἀπὸ τὰ κλάματα κι ἀπὸ τὰ παθια ἔμαθε νὰ παίξῃ μὰζι σου, ἔμαθε μὲ τὸ χαμόγελό σου νὰ χαμογελάς.

Χαμογέλα μου, Μαρία Ἐλένη. Χαμογέλα. Εἰ—

(Ἀπὸ τὴ «Crestomazia Neellenica») ΨΥΧΑΡΗΣ

Ἀρδόνια τῆς Ἀνατολῆς, καὶ σεῖς, πουλιὰ τῆς Δύσης, λαλεῖστε νὰ ἐμπνήσετε τὸ νινὸν ὅπου κοιμᾶται καὶ ἀνίσως τὸν ἐμπνήσετε, χρυσὰ θεὰ σὰ: κάμω καὶ θὰ σὰς πάω εἰς χρυσοῦν γιὰ νὰ σὰς ἀναλώσω, νὰ κάμ' τὰ νύχια σας χρυσὰ καὶ τὰ φτερά ἀσημένια καὶ τὴν κορφή τοῦ κεφαλοῦ ἀγνὸν μαργαριτάρι.

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ'

— Ἐνοια σου, Μαριώ μου, μὴ συχίζεσαι γι' αὐτὸ τὸν ἀχάριστο! Ἄλλη φορὰ μὴν τοῦ τρίψῃς τὴν κοιλιὰ του νὰ ἰδῇ αὐτός! — τῆς εἶπε γελῶντας ἡ κυρία Σεβαστὴ καὶ τῆς χάριδεψε τὸ κεφάλι τῆς. — Ἀρῆ, ξέρες τί μ' λείει πὸ δῶ ἡ ψυχράμνα σ'; Θὰ σὲ πᾶρ' εἰς τὴν Ἀθήναι, λείει, χαρὰ εἰς τὴν τύχη σ' καλομοῖρα!

Ἡ Μαριώ στήλωσε εἰς τὴν Σεβαστὴν τὰ μεγάλα καὶ διάφανα μάτια τῆς, τὰ γεμάτα ζωὴ καὶ καλοσύνη, σὰ νὰ βύβιζε τὴν ματιὰν εἰς τὴν ψυχρὰν τῆς τὰ καταθάθα. Περίμενε κανεὶς νὰ ἰδῇ μέσα τῆς τὴν λάμψην τῆς χαρᾶς, τὸ χαμογέλασμα τῆς ἐλπίδας, μὰ δάκρυα θλιβερὰ εἰς λίγο τὰ θολώσανε. Κατέβασε ντροπαλὰ τὸ κεφάλι καὶ μελιὰ δὲν ἔβγαλε. Τί

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 308.

γινότανε μῆς' εἰς τὸ παράξενον κείνον κεφάλι; — Δὲ μιλάς τῆς μάνας σου, Μαριώ; Θὰ κλάψης, παιδί μου; δὲν εἶς' εὐχαριστημένην νάρθησιν μὰζι μου; Μὲ μίνα θῆναι κακιομέν' ἡ Μαριώ καὶ δὲ θέλει νάρθη τῆς εἰπ' ὁ Γιάννης, ζουγραφίζοντας εἰς μιὰ πλάκα τὰ τετράγωνα τῆς τρίλιζας. Ἡ Μαριώ τούρριξε μιὰ παράξενον ματιὰν καὶ τὰ ποκρίθησε στεναχωρημένα: — Τί θὰ μὲ κᾶν' ἡ κυροῦλα μ' εἰς τὴν Ἀθήναι; γιὰ φόρτωμα; εἶδες ποτὲ σ' θυμὰρ' φυτεμένο εἰς γλάστρα; καὶ ἂν τὸ φυτέψῃς θὰ μαραθῇ νὰ πᾶν!... Γὼ δὲν ξέρ' πολλὰς δουλιές, ξέρω χωριάτικα πράγματα, πού δὲν τᾶχτετε εἰς τὴν μεγάλην χώρα, καὶ εἶμαι μεγάλ' πιὰ καὶ δὲν μπορῶ νὰν τὰ μάθω...

— Ἐγὼ σὲ θέλω, κορίτσι μου, εἰπ' ἡ Σεβαστὴ, ὅπως εἶσαι καὶ μ' ὅτι ξέρεεις. Λίγο λίγο θὰ συνεθίσῃς καὶ τὰ πράγματα τῆς μεγάλῃς χώρας. — Ἀρ' σκύψε καὶ φίλα τὴν τὸ χερ', πανάθεμά σε! Κάποιον χαρίζανε γάϊδαρον καὶ τὸν κοίταζε καὶ εἰς τὰ δόντια! — Σὰν τὸ θέλ' ὁ Θεὸς ἔρθῶ, κερούλα μ'! Ἄς ἔχουμε γιὰ καὶ βλέπομε! — Ἐγὼ τὸχῶ σίγουρο, Μαριώ! Ἀπὸ σήμερα

εἶσαι δικιά μου, τέλειωσε!

— Σὰν εἶσαι, τὸ λοιπόν, κακιά καὶ δὲ μὰς ἀγαπᾷς καθόλου, κόπιασε δῶ νὰ παίξομε μιὰ τρίλιζαν, νὰ ἰδῆς τί ἐστὶν βερύκοκκο! Κόπιασε, σοῦ βασταίει; — εἰπ' ὁ Γιάννης, μαζεύοντας δύο λογιῶν πετραδάκια, γιὰ νὰ ξεχωρίζουνε...

— Ποιὸς σ' τῶπε, κύρ Γιάνγκο μ', πὼς δὲ σὰς ἀγαπῶ;

— Ἄμ νὰ πού δὲν ἔρχεται μὲ κέρει μὰζι μας... Μαριώ, τᾶστρα πετραδάκια τὰ θέλω γώ: σὺ νὰ πᾶρῃς τὰ μαῦρα...

— Ὁ, τ' ἴθις τοῦλόου σου δός μ'...

— Ὁψ! — ἔκαν' ὁ Κώστας — τρίλιζαν πάλαι θὰ παίξετε;

— Παίξε καὶ σὺ μὲ τὸ Θόδωρο... Σὲ πειράζει, ἀδερφέ;

— Σὰν εἶν' ἔτσι γὼ φεύγω! Κατεβαίνω εἰς τὰ Κόματα...

— Ὡρα σου καλὴ! Περίεργο κι αὐτὸ, μὰ τὴν κλήθειαν!... Ἐλα Μαριώ, κάτσε δῶ κοντὰ μου. Ἐβαλα...

— Ἐβαλα καὶ γώ.

— Ὅλο τοὺς σταυροὺς μου κυνηγᾷς. Στάσου νὰ ἰδῆς...

για κάθε καρδιά· όταν εκείνο, που τα γράφουν, είναι, βέβαια, του λόγου λειτουργός, και όχι βιβλικό-πληροί μινάχα. Και το πιο σοφό και για τους λίγους τάχα βιβλίο δεν ξέρουμε σε ποιά και σε πόσων χέρια της μοίρας του είναι να πέσει. Μπορεί κ' ένα παιδί να τδέρη. Έπειτα μπροστά στη Σοφία δλοι είμαστε παιδιά. "Εν οίδα όσι ούδέν οίδα. Κι από την άλλη τή μεριά, κ' έν' άλφαθητάρη πρέπει να φυτρώνη με όλη την περιηγήνεια μιας Άποκαλύψης. Γιατί όχι; Μπορεί κι αυτό νάχη το μέρος του στο φώτισμα των ηρώων, που άλλαζουν την όψη του κόσμου. Και λοιπόν: ανάγκη να μαστιρεύουμε και τα βιβλία τάναγνωστικά—μην τή γελαστέ!—σά να είταν έπικά ποιήματα. Έπειτα: ποιός είπε πως δεν έχουμε κόσμο για να τα μεταχειριστή; Ποιός είπε πως δεν έχουμε σχολεία για να βαλθούνε μέσα; Πρώτ' απ' όλα, υπάρχουνε δασκάλοι και υπάρχουνε παιδιά. Το βιβλίο, δηλαδή τή συστηματοποιημένο μιλήμα μεταξύ του αιώνιου διδάχου και του αιώνιου μαθητή, δέ μπορεί παρά νάρθη αναγκαστικά· θέλοντας μη θέλοντας· γάρ ή γλήγορα. Χτίζονται σχολεία και μαστιρεύονται φυλλάδες για τους στραβούς και για τους κουφαλαούς και δεν πάνε χαμένα, και φέρνουν αποτέλεσμα. Και πως μπορεί ποτέ να πάνε χαμένα, κι όσο απρόντιστα κι έν πεταχτούν, βιβλία για τή παιδιά, πλατιά πλατιά και σωστά σωστά ρωμαίικα, και μ' όλο τή κωνήγει που τους κανουν οι σοφάδες μας; Και που άλλου θα ταξίαζε πιο καλά τή βαθυστόχαστο ρητό: «Κάμε τή καλό και ρίχ' το στο ήγιάλό!»

Μά να μέ συμπαθάς, φίλε μου. "Ο,τι καλό έγινε για τήν ιδέα μας, όσο μετρημένο κι έν είναι, όσο ντροπαλό κι έν κρύβεται, κανείς δεν μπορεί να πη πως έπεσε στο ήγιάλό. Σπάρθηκε, και καρποφορεί. Μη σέ ταράζει τή γαύγισμα των μαντρόσκυλων. Τέντωσε ταυτιά σου στο ψιλόληνη θήσισμα που μέν έρχεται εκείθε πέρα από δουλεντικά μέλλισια. Βέβαια λιγοστοί μπορεί να είναι οι δικοί μας· μά χτίς είτανε λιγότεροι, και προχτές ακόμα πιο λίγοι. "Όρα με τήν ώρα, μέρα τή μέρα, περισσεύουν τέτοιο τή περπάτημα της αλήθειας· σήμερα' ακόμα, στρατ' είναι. "Ισα με τήν ώρα, τή σχολεία μας είναι στα βιβλία μας, στις έφημερίδες μας, σε όσα μας τραγουδά ο ποιητής, μας κουβεντιάζει ο πεζογράφος, μας διαλαλεί ο κάθε λογής μελετητής ή αυτοσχεδιαστής· καλοπροαίρετος πάντα—συγγραφίας. Βιβλιάρικια έξαφνα, σαν τόν «Ήλιο», σαν τόν «Άθρώπι-

νο μηχανισμό», σαν τή «Κρασί», σαν τή «Μπαμπάκι», σαν τή «Ζωή και τή Σκολεία», δέ μας δίνουν από τήρα καθαρά να νοιώσουμε, με τί τρόπο θα γλυκοχαράξη αύριο μέσα στο μεγάλο γλωσσικό, και τή ξεχωρισμένο σχολικό ζήμέρωμα, δέ μας κουβαλάνε σά λουλούδια πρωτόφαντα, σαν πρωτόλουθους καρπούς, και τή πρώτα λόγια του δασκαλου προς τή μαθητή, και τή πρώτα μαθήματα του μελλόμενου σχολείου, τή σχολείου που όσο μελλόμενο κι έν είναι, έρχεται από καιρό, με τών πραγμάτων τή δύναμη να σκηματίζεται; "Ισα με τήν ώρα, τή σχολεία μας είναι στα βιβλία. Σε λιγάκι, τή βιβλία μας θα είναι στα σχολεία. Γνωρίζω δυό τρεις έπιστήμονες φιλόλογους από τους νέους μας που ο πόθος τους είναι, σαν άποτελειώσουνε στην Ευρώπη τίς σπουδές τους, νάρθουνε και νάνοίξουνε σχολεία για τή δημοτική μας. Πώς θα γίνη τέτοιο πράμα; δεν είναι ή ώρα να τή ζετάσουμε. Και μόνο πως πέρατε από τή κεφάλι δυό τριών ανθρώπων, ένός μονάχα, σαν τους νέους έπιστήμονες που άναφέρα, θα πη πως κάτι έτοιμάζεται, κάτι έχει γίνει. Τό άδριο είναι ο καρπός που τότε κρατά στην κοιλιά του, φουσκωμένο από τόν καρπό του, τή Σήμερα. Ευλόγημένος ο καρπός της κοιλίας του! "Ο στραβός αγωνίζεται να δδηγηθή απ' όσα μοναχά με τή χέρι του γγίζει. Τή μάτια γγίζουν άντικείμενα άσύγκριτα πιο βαθιά κι απ' όσα φτάνουνε στα χέρι μας. Σημείωσα κάπου μ' εύλαβεια τή λόγια τούτα του Τζών Μόρλεϊ: «Όποιος παραμελεί ταυριανή δέ θα μπορεί να τή ξεδιαλύνη τή τωρινά με ξεδιαλύνματα σταθερά κ' εύχάριστα». Τή σχολείο της δημοτικής όσο να βρή τή δική του σπίτι—δεν ξέρω πως,—ανάγκη να οργανωθή πρώτα πρώτα κι άγάλια άγάλια μέσα στα σπίτια του καθενός από μας. "Ο καλός ο δημοτικιστής γίνεται πκτέρας και βλέπει με πόνό τή κακό παιδί κινεί από γλωσσικό κ' αίσθημα κ' ύστερα και στο νού του παιδιού του τή έπίσημο γλωσσικό μας σύστημα. "Ο καλός ο δημοτικιστής δέ κοιτάξη νάλαφρώση τή κακό, άφου δεν μπορεί να τή ποφύγη κι άφου τή παιδί του πρέπει να περάση όπως όπως από τήν καθαρεύουσα, δέ κοιτάξη να τή λαφρώση, χτίζοντας παραλληλα κι άντίθετα με τή έπίσημο, μέσα στο σπίτι του, τή άλλο τή σχολείο. Έτσι τή γλώσσα του τή μητρική δέ τή ακούη μονάχα στο σπίτι του, δέ τή τήν αίστάνεται και δέ τή τή μιλά μοναχά άσυνείδητα και σκόρπια τή παιδί, μά και τή τή διδάσκειται

στο σπίτι του συστηματικώτερα, τρωρισμένη, καθώς είναι μία μέρα, ύστερ' από τήν παράλληλη κι από τή διπλή τούτη βασιλεία καθαρεύουσας και δημοτικής, να πάρη μία μέρα ή δεύτερη τήν τόπο της πρώτης και να στηθή μονοκρατορία. Βιβλία για τή παιδιά, για τή παιδιά, για τή παιδιά.

9

Πιστεύεις πως θα νικήση μία μέρα ή 'Ιδέα μας. 'Η καλωσύνη σου. Έγώ δέ τή ξέρω αυτό. Μπορεί να τή πιστεύω. Κι έν δέ τή πιστεύω όμως, όλο τή ίδιο θέκνε. Γνωρίζω τήν αλήθεια. Θέλω να πεθάνω για κείνη. Δέ φροντίζω έν τή κρητήση μία μέρα. Με φτάνει που τήρα με κρατεί τή γήτευμά της. Είμαστε π' ηρώτες όλοι μας πιο πολύ από σένα. Τή μεγαλειό του προφήτη δεν είναι πως προλέγει τή μελλόμενα· είναι πως βροντοφωνεί μίαν αλήθεια, καταμουτρών και τών πιο ταπεινών και τών πιο δυνατών. Κι έν άλλαζανε τή παιδαγωγικά συστήματα γλήγορα γλήγορα, κι έν ή 'Επιστήμη πάει μπροστά κι όλο έν αλλάζει, όσο κι έν είναι τή παιδαγωγικά βιβλία προσωρινά μέτρα και διαβατικοί σταθμοί, τή βιβλία για τή παιδιά πρέπει να γράφονται προσεκτικά κ' εύσυνείδητα, μά και απρόντιστα. Κι έν υποθέσουμε πως τάναγνωστικά βιβλία μόνο τους έχουμε προσεκο να μπουνε, έπίσημα διορισμένα από τή Κράτος, μέσα στα σχολεία, κι έν τή καλοσυλλογιτοσύμη πως τέτοια μέρα δέ θα ξημερώτη για τή βιβλία της δημοτικής που σήμερα για τέτοιο σκοπό γράφονται, πάλι τή τέτοια βιβλία μας δεν έχουμε τίποτε να χάσουν. Γιατί τή κερδίσουν από κείνα τή βιβλία που θα γράφονται αύριο, με τή παράδειγμα των τωρινών, πιο καλά γραμμένα, και τραβώντας πιο ψηλά· γιατί τή τωρινά τή βιβλία μας θα τους γίνουνε σκαλοπάτια.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

'Εγώ είπα νίος να μη χαθή και να να μην πεθάνη και πάλε οι νιοί για χάνονται και πάλε οι νίες πεθαίνουν 'Εσέ σου πρέπουν, μάτια μου, ένιά μορολογίστρες· οι τρεις από τή Γιάννη κ' οι τρεις από τήν Άρτα, κ' οι τρεις από τήν τόπο σου να ξέρουν τήνομά σου.

Δέ σ' έπρεπε, δέ σ' άμω αξε στή γή κρεβατιστρώση, μόν' σ' έπρεπε, μόν' σ' έμοιαζε σ' όυ Μή τή περιβόλι άνάμεσα σε δυό μηλιές, σε τρεις νερνατζοπούλες, να πέφτουν τ' άνθ' άπάνου σου, τή μέλα στην ποδιά σου, τή κρεμζογαρούφαλα τή γύρω στο λαϊμό σου.

— Γώ έστειλα τή Γιάννη μου να σε βρή... Τόν είδες τόν Κώστα;

— Μά ο Κώστας πήγε στο Λουτράκι. Γώ περπάτησα λίγο, ίσα με τή γεφυρή, κι από κεί κατέβηκα κατά τή ρεματαριά....

— Τώρα πρέπει να στείλω σένα για να βρής τή Γιάννη μου!

— "Οχι δέ! Νάτος, έρχεται....

— Δόξα σοι ο Θεός!—φώναξ' ο γιατρός—πάρμε να πεθάνουμε της πείνας! Μπα σε καλό σας!...

— Που στην όργη, πήγες, μωρέ; γύρσα τόν κόσμο να σε βρώ!—είπ' ο Γιάννης σφουγγίζοντας τόν ιδρωτά του.

— Έλατε, τώρα, έλατε! Τόν Κώστα, βέβαια, δέ τή τόν περιμένουμε γιατί θα ξημερωθούμε....

— "Α όχι, βέβαια!—είπ' ή κυρία Σεβαστή—δεν έχει δικίο να παραπονεθή καθόλου!

— Έλα Χριστέ και βλόγα μας! Τή κεφάλι του ψαριού θέλω Σεβαστή... κρεμμυδάκια μπόλικα!

Κάνανε τή σταυρό τους και τή φαγοπότι άρχισε με τή δλα του. "Ο γιατρός, δάσκαλος που δέδασκε και νόμο δεν κρατούσε, έτρωγε σά γλάρος, καταβάζοντας κάτι μπουκιές θεόρατες, που κιντύνευε να πνιγή....

— Βγάλτε, βρέ παιδιά, τή φαί και τή γυναίκα—έλεγε μασώντας—κ' ύστερα μουντζώστε τή ζωή, να πάρη στο διάολο!

— Μπράβο γιατρέ! Τέτοιες διδάχες δίνεις στα παιδιά; Τή περίφημο; πατέρας θα γανόσανε! Καλά έκανες, χριστιανέ μου, και δεν παντρεύτηκες....

— "Αμ ψέματα; Ξέρεις τή Ναστραδίν Χόντζα τήν παροιμία;

— Τή έκανε πάλε αυτός;

— Κάποιος έχασε τή γαϊδούρι του... περίφημο, ξέρεις, από τή πλακί σου... τσ, τσ!... Τή λοιπό πάει στο Χόντζα και τή λέει «Άμάν, Χόντζα μου, χαθήκα σα δέ βρεθή ο κλέφτης! Φτωχός έν θρωπος, τί θα γενώ χωρίς γαϊδούρι!...» Άκουσε, τή λέει ο Χόντζας, έχεις τή σαμάρι του; Λέει, τήω! "Ε! άδριο πάρτε κ' έλα στο τζαμί! Πρωτ' πρωτ' τή παίρνει αυτός και πάει... τσ, τσ!... μωρέ όποιος δεν τρώει τή κεφάλι του ψαριού δεν ξέρει να φάη ψάρι, τελείωσε!

— Τή λοιπόν;

— "Ο Χόντζας σαν τελείωσε τή προσευκή παίρνει τή σαμάρι και φωνάζει δυνατά στους πιστούς: "Ενας φτωχός έχασε τή γαϊδούρι του και τήμεινε μονάχα τή σαμάρι. Ποιός από σας δέ φίλησε ποτές

του γυναίκα, ποιός δέ ρέχτηκε καλό φαί, ποιός δεν ήπιε καλό κρασί, όπου τή πέτυχε, νάρθη δώ μπροστά μου!... Σάν άκουσε τή λόγια του Χόντζα ο κλεμμένος, νάσου κ' έρχεται μπροστά του κμακρωτά, καμαρωτά, με τήν ιδέα, βέβαια, πως πιο πολύ θα τότε συμπαθήση για τήν άρετή του!—Γώ, τή λέει, τίποτ' απ' αυτά δεν έκανα!—Μπρέ αλήθεια!—"Αλήθεια!—"Ε! στάσου, τή λοιπό, τή λέει, να σου βάλω τή σαμάρι, βρήκα τή γαϊδαροπούχες!

— Χά χά! Μπράβο, γιατρέ μας, έξοχο!

— Βάλτε μου λίγο κρασί, μωρέ, φοβάστε μη μεθύσω;

— Στην υγία του γιατρού μας!

— Στην υγία σας, κατεργάηδες, καλή προκοπή!...

— Τή λόγια του γιατρού νάκούτε σείς και θα προκόψετε!

— Σάν έχουμε μωκλό βέβαια θα μ' άκούνε, άμέ τί; "Υποκριτές θα τους μάθω;

— Γι' αυτό πιά δέ σε σέβονται, γιατρέ μου, γιατί έγινες ένα με τή τρελλόπαιδα... Τή να σου πώ!

— Τή να κάνω, άδερφή, για πές μου τί να